

KULTUREN

A person wearing a high-visibility yellow and blue jacket and black gloves is working in an archaeological excavation site. The ground is dark and uneven, with some lighter-colored soil visible in the foreground. The person is leaning over, focused on their work.

Fjärrvärmeledning mellan Lund och Dalby, fastighet Dalby S:4 m fl

Lunds kommun, Skåne län
Arkeologisk utredning 2017

KULTURMILJÖRAPPORT 2017:40

JAN KOCKUM

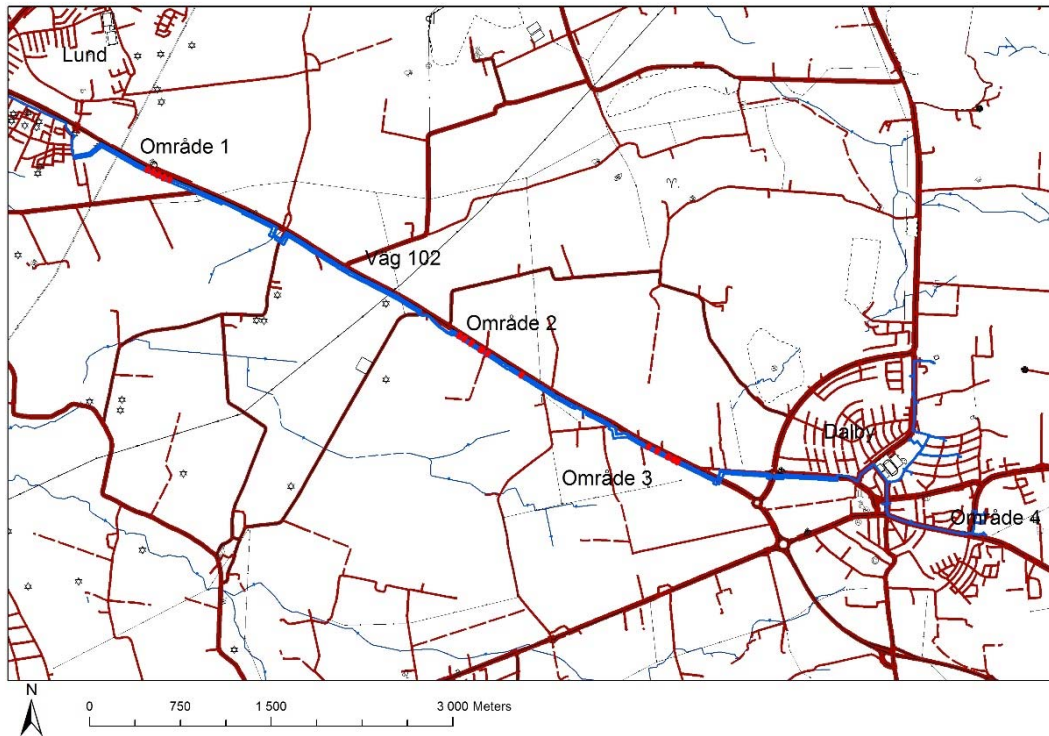
KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	3
Fornlämningsmiljö	4
Tidigare arkeologiska iakttagelser	6
Genomförande och resultat	7
Administrativa och tekniska uppgifter	10
Referenser	11
Kartor	11

Sammanfattning

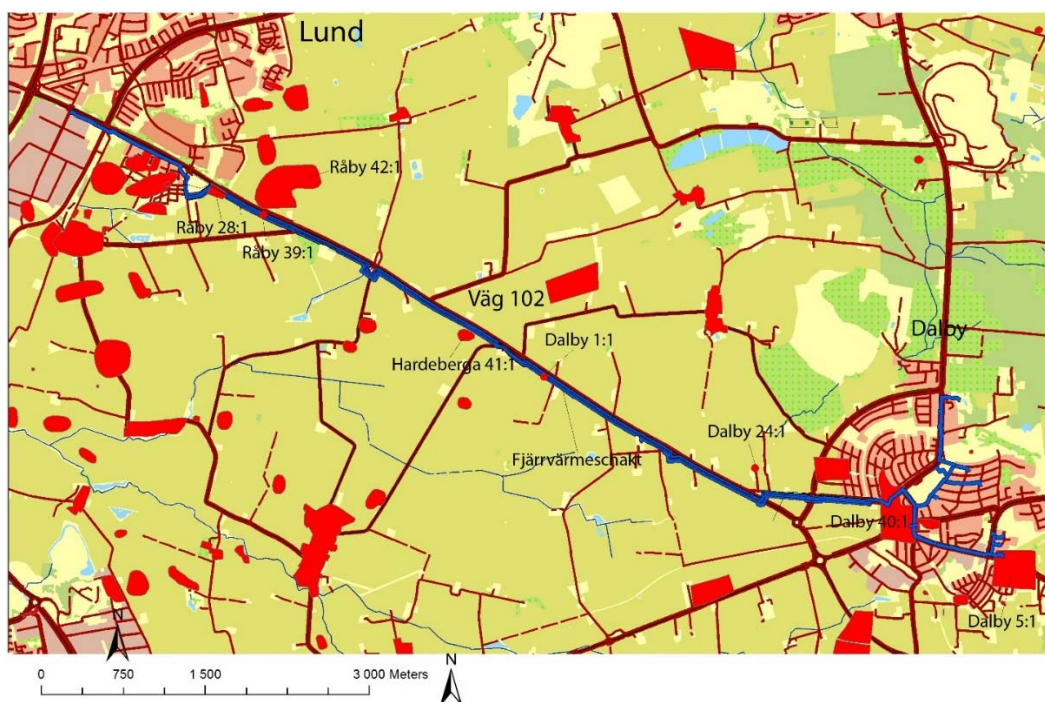
- I samband med nedläggning av fjärrvärme mellan Lund och Dalby har en arkeologisk utredning av sträckan företagits (Ist.dnr: 431-35744-2016).
- Vid en inledande översiktlig byråinventering har fyra utredningsobjekt sorterats fram för vidare undersökning, så kallade utredningsobjekt, här benämnda område 1–4. Vidare undersökning innebär i detta fall besiktning och sökschaktning.
- Område 1 utgjordes av en yta söder om tidigare känd förhistorisk boplatz. Vid tidigare arkeologisk undersökning har här påträffats en härd. Området, som utgör en tydlig höjd, gick vidare till sökschaktsundersökning. Ett stort antal nedgrävningar påträffades i området, dock bedömdes samtliga vara från modern tid.
- Område 2 låg i anslutning till den plats där den så kallade Dalbystenen påträffades år 1931. Stenen låg inmurad i en äldre stenbro som sannolikt var en del av Gamla Dalbyvägen. Väg 102 har idag ersatt Gamla Dalbyvägen, som i förhållande till den nya vägens raka sträckning snarare har slingrat sig fram. I område 2, strax öster om Dalbystenen, ska enligt äldre kartmaterial en sträckning av gamla Dalbyvägen ha gått fram. Inget som säkert kan knytas till denna väg påträffades dock i området.
- I område 3 fanns förhöjda fosfatvärden, vilket kan indikera boplatz. Inga boplatzlämningar framkom dock.
- Område 4 låg öster om Dalby i det område som sammanfaller med den så kallade "Galgbacksåkern", i vilken Dalbys avrättningsplats har legat. Besiktningen visade att stora delar av området schaktats bort i samband med att järnväg anlades. Området lämnades därför utan vidare åtgärder.

Figur 1. Exploateringsområdet markerat med blått, undersökta schakt med rött, © Lantmäteriet:12014/00714.

Inledning

I samband med nedläggning av ny fjärrvärme längs med södra sidan av väg 102 (Dalbyvägen) mellan Lund och Dalby samt inom delar av Dalby kommer omfattande markningrepp att göras. Då det i området finns ett stort antal kända fornlämningar har Länsstyrelsen i Skåne län bedömt att det finns en risk att även tidigare okända fornlämningar kommer att beröras. I syfte att ta reda på om det i området finns sedan tidigare okända fornlämningar har Kulturen i Lund fått i uppdrag att genomföra en arkeologisk utredning (Lst. dnr. 431-35744-2016).

Figur 2. Exploateringsområdet markerat med blått, och de fornlämningsområden som finns längs vägen, markerade med RAÄ-nummer. © Lantmäteriet:12014/00714

Fornlämningssmiljö

Två fornlämningar berörs direkt av ledningen. Boplatsen Stora Råby 28:1 och Dalby bytomt (Dalby 40:1). Dessa hanteras separat i ärende dnr 431-32241-2016.

Arbetet innebär dock att ytterligare registrerade lämningar berörs, direkt eller indirekt. Dessa fornlämningar räknas upp från väst till öst längs med ledningssträckan (figur 2). Om inget annat anges är uppgifterna tagna ur Riksantikvarieämbetets Fornsök (FMIS).

Stora Råby 8:2

I början av fjärrvärmeledningen, i Lunds östra utkant, berörs en boplats som har daterats till stenålder. Platsen är till större del ianspråktagen och är inte aktuell för arkeologisk utredning. Den bör emellertid nämnas för att få en helhetsbild av fornlämningssituationen. Området mäter ca 200 x 50–75 m (NNÖ-SSV) och ligger i ett villaområde söder om Dalbyvägen. Vägen skär fornlämningens nordligaste del. Fornlämningen är även skuren av Gamla Dalbyvägen. Området ligger mellan Lars Christers väg i väster och Nämndemansvägen i öster. Boplatsens östra del genomkorsas av Landgillevägen. I söder avgränsas fornlämningen av Korsgången. Inom lämningen finns en sporadisk förekomst av bearbetad flinta.

Stora Råby 28: 1

Förhistorisk boplats. Markingreppen inom denna hanteras separat i ärende dnr 431-32241-2016.

Stora Råby 39: 1

Härd, som möjligen kan kopplas till boplatsen Stora Råby 42:1 på den norra sidan av vägen.

Stora Råby 42: 1

Boplats, neolitisk, med dimensionen 610 x 220–400 m (NÖ-SV). Boplatsen ligger i åkermark på den norra sidan av Dalbyvägen.

Hardeberga 41: 1

Stenåldersboplats i ett åkerstycke omkring 25 m söder om undersökningsområdet, 150 x 60–100 m (Ö-V). Inom området sparsam förekomst av bearbetad flinta.

Dalby 1:1

Plats för fynd av runsten. Inom arbetsområdet.

Dalby 24: 1

Lösfynd, bestående av 1 tjocknackig flintyx. Uppges i FMIS vara funnen ca 300 m ostsydost om den gård där den förvaras. Fyndplats inte närmare specificerad, men uppskattningsvis i Dalbyvägens närområde, ca 50 m norr om vägbanken och ca 70 m från arbetsområdet.

Dalby 40:1

Dalby historiska bytomt. Markingreppen inom denna hanteras separat i ärende dnr 431-32241-2016.

Dalby 5:1

Avrättningsplats, enligt tradition kallad Galgabacken.

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Följande uppgifter är om inget annat anges tagna ur FMIS. Varken Stora Råby 28: eller Dalby 40:1 kommer att beröras här då de hanteras separat i ärende dnr 431-32241-2016.

Stora Råby 8:2

Området inventerades 1985. Inget material togs dock tillvara från platsen. Platsen var även svår att rekognoscera och avgränsa p.g.a gröda.

Stora Råby 39: 1

En härd påträffades söder om Dalbyvägen vid förundersökning 2008–2009 i samband med schaktning för VA-ledning (RAÄ dnr 321-3943-2010). Härden har tagits bort.

Stora Råby 42: 1

Boplatsen undersöktes i samband med särskild utredning år 2012. Inom undersökningsområdet påträffades gropar, stolphål, några härdar och härdbottnar samt äldre markhorisonter bevarade i sluttningar och svackor. Anläggningarna framkom främst på höjder och i sydsluttning samt på en mindre förhöjning längst i söder. Uppe på höjderna var det allmänt hårt plöjt.

En skärva keramik av förhistorisk karaktär påträffades i en av anläggningarna. I matjorden påträffades slagen flinta.

I den södra delen fanns ett något anläggningstätare område med gropar och stolphål och ett fuktigt kulturpåverkat lager. Här framkom även en spånspets som kan dateras till neolitikum, troligen TRB (RAÄ dnr 3.5.6-3687-2012).

Hardeberga 41: 1

På platsen tillvaratogs vid inventering 1985 ett litet fragment av en slipad flintyxa samt femton avslag och bearbetade flintföremål.

Dalby 1:1

Stenen påträffades 1931 i en äldre stenbro över en vattensänka utmed vägen Lund–Dalby, ca 200 m öster om vägen till Sjöstorp. Finns nu på Kulturen i Lund. Översättningen lyder: "Thorger rejste denne sten efter Stenkil, hans fader, en god bonde, som længe ... / ligger i højen." Det är emellertid osäkert om inskriften slutar med "ligger i højen" (KF 1930–31: 20; Salberger 1961: 65 ff).

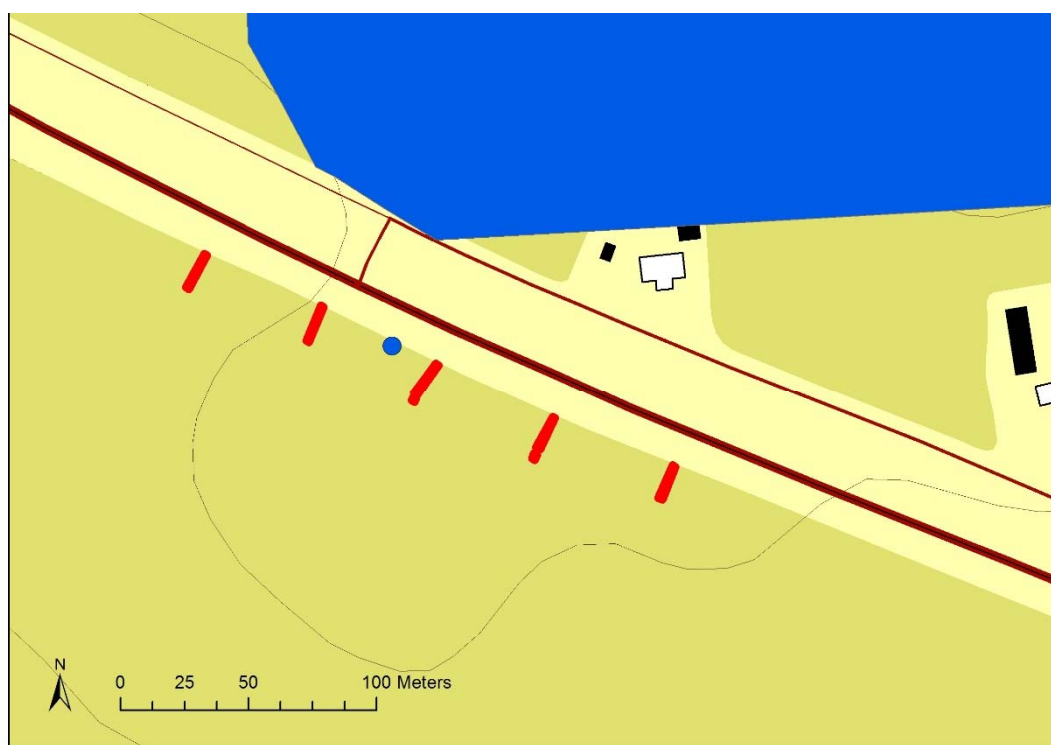
Dalby 5:1

Avrättningsplats avgränsad enligt 1788 års karta. En arkeologisk utredning gjordes 2002 i form av en inventering inom fornlämningens västra del (dnr 321-675-2005). Inget av antikvariskt intresse framkom då. Vid arkeologisk utredning år 2013 drogs sökschakt i lämningens nordöstra del (dnr 3.4.2-3812-2013). Inget av antikvariskt intresse som kan kopplas samman med avrättningsplatsen påträffades.

Genomförande och resultat

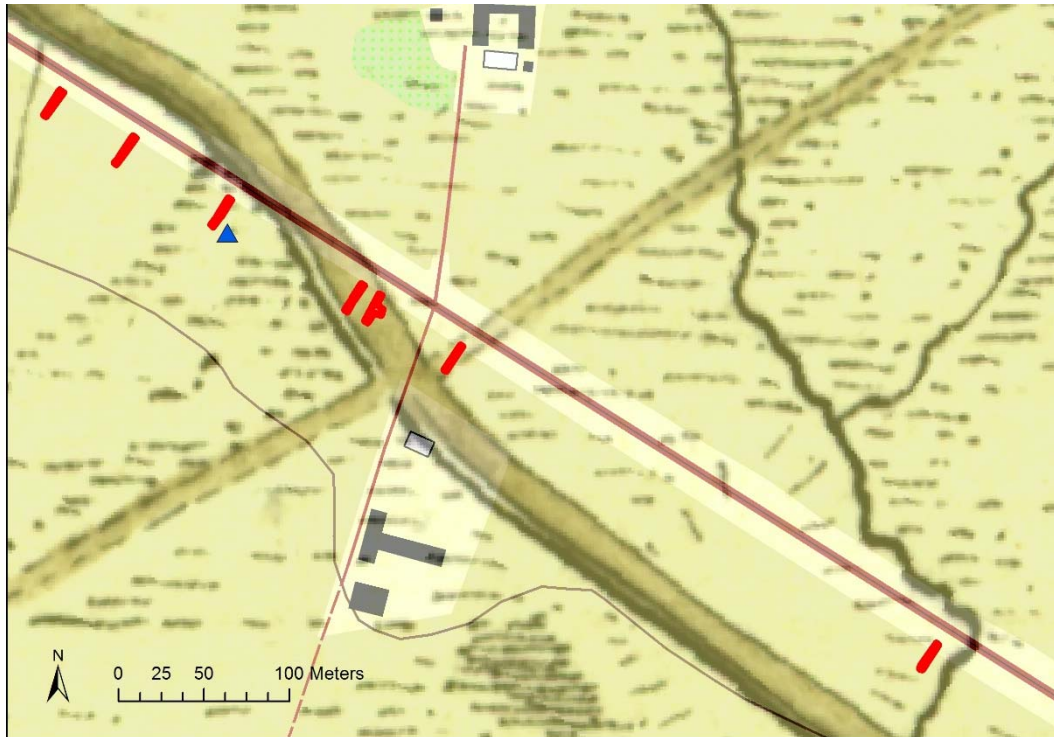
Inför anläggande av fjärrvärmeledning mellan Lund och Dalby har Kulturen i Lund genomfört en arkeologisk utredning. Anläggnings- och utredningsområdet ligger längs med den södra sidan av väg 102 mellan Lund och Dalby, samt öster om Dalby centrum. Inalles en sträcka om cirka 8000 m. Bredden på arbetsområdet uppgick till 25 m. Utredningen har enligt uppdrag från Länsstyrelsen genomförts i två steg: 1) översiktlig byråinventering och besiktning 2) sökschaktsgrävning.

Vid den översiktliga byråinventeringen har tidigare gjorda arkeologiska undersökningar utvärderats i förhållande till kartöverlägg och fjärranalys gjord i ArcGIS. Vid denna studie kunde fyra områden sorteras fram som intressanta för vidare undersökning, så kallade utredningsobjekt, här benämnda område 1–4. Vidare undersökning innebar fältbesiktning, efter vilken tre av områdena gick vidare till sökschaktsgrävning.

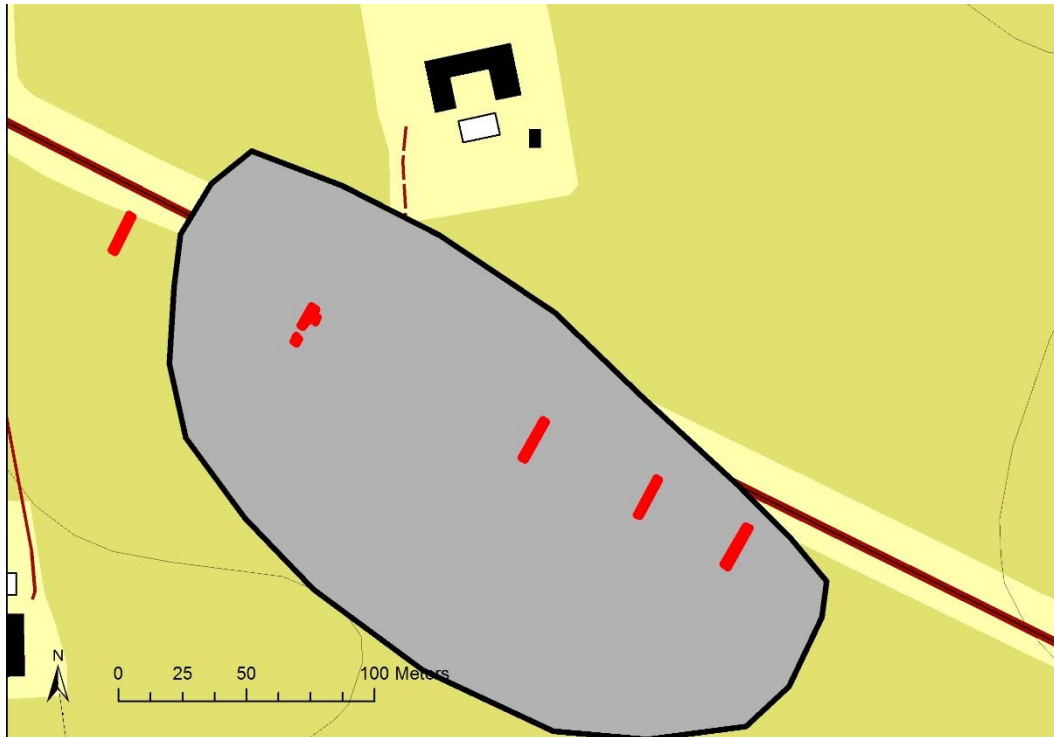
Figur 3. Område 1 med schakt 1–5 räknat från väster. Schakten rödmarkerade, Stora Råby 39 markerad med blå punkt och Stora Råby 42:1 blåmarkerad.

Område 1 utgjordes av en yta söder om tidigare känd förhistorisk boplats RAÄ Stora Råby 42:1 (figur 3). Vid tidigare arkeologisk undersökning i den aktuella ledningens sträckning, har tidigare påträffats en härd, RAÄ Stora Råby 39. Området, som utgör en tydlig höjd, gick därför vidare till sökschaktsundersökning. Här grävdes fem schakt om sammanlagt 121 löpmeter. I schakten påträffades ett stort antal nedgrävningar. Dessa kunde emellertid avfärdas då samtliga kunde bedömdes vara från modern tid.

Figur 4. Område 2 med schakt 1–7 räknat från väster. Schakten rödmarkerade och platsen där Dalbystenen påträffades markerad med blå triangel. På fastighetskartan har Skånska rekognosceringskartan från 1812–20 lagts på. Av denna framgår var Gamla Dalbyvägen gick samt våtmarkens utbredning (streckad) före utdikningarna i slutet av 1800-talet. © Lantmäteriet:12014/00714.

Område 2 förlades i anslutning till den plats där den så kallade Dalbystenen påträffades 1931 (Dalby 1:1)(figur 4). Stenen låg inmurad i en äldre stenbro, som sannolikt var en del av Gamla Dalbyvägen. Det framgår dock inte av de uppgifter som finns om fyndomständigheterna. Runstens ursprungliga placering är heller inte känd. Genom avslutningen av runtexten, "ligger i højen", kan stenen möjligen kopplas till ett idag okänt gravmonument. Tolkningen är emellertid osäker, och stenen behöver nödvändigtvis inte heller ha haft en rumslig anknytning till monumentet. Vanligt var dock att runstenarna stod där de hamnade i blickfånget för förbipasserande. Väg 102 har idag ersatt Gamla Dalbyvägen, som i förhållande till den nya vägens raka sträckning snarare har slingrat sig fram. I område 2, strax öster om Dalbystenen, ska enligt äldre kartmaterial en sträckning av gamla Dalbyvägen ha gått fram. Det är rimligt att tänka sig att stenen har varit synlig från denna väg, gärna i ett område där vägsträckan har varit anlagd, och inte enbart upptrampad, till exempel vid våtmark. Utifrån detta grävdes sju schakt för att fånga upp den historiskt kända Dalbyvägen och eventuella äldre väganläggningar med anknytning till runstenen och det våtmarksområde som började vid platsen för runstensfyndet. Emellertid framkom inget som kan knytas till denna väg i området. Inte heller något annat av antikvariskt intresse.

Figur 5. Område 3 med schakt 1–5 från väster. Schakten är rödmarkerade. Gråmarkerat område har enligt Arrhenius fosfatkarta 1929–1934 förhöjda fosfatvärden. © Lantmäteriet:12014/00714.

Område 3 sammanföll med ett område som, enligt Arrhenius uppmätning av fosfathalten hos skånska jordar år 1929–34, hade förhöjda fosfatvärden (figur 5). Det har visat sig att förhöjda värden i flera fall har indikerat äldre boplatslägen. Även ur försörjningssynpunkt är läget bra, i en slänt intill en bäck vid utloppet i ett äldre våtmarksområde. I närheten av området har en tjocknackig flintyxa påträffats, RAÄ Dalby 24:1. Till detta område förlades fem utredningsschakt. Inga boplatslämningar eller något annat av antikvariskt intresse framkom dock.

Område 4 låg öster om Dalby centrum i ett område som sammanfaller med den så kallade "Galgbacksåkern", RAÄ Dalby 5:1. Inom det före detta åkerstycket har Dalbys avrättningsplats legat. Vid besiktning visade sig emellertid att stora delar av området schaktats bort i samband med att järnväg anlades, varför potentialen ansågs vara liten för att påträffa under mark bevarade fornlämningar. Området lämnades således utan vidare åtgärder.

I den arkeologiska utredningen kunde efter en översiktlig byråinventering fyra områden påvisas med potential till under mark dolda fornlämningar. Område 4 avfärdades efter fältbesiktning, då senare tiders markingrepp väsentligen sänkt potentialen. Område 1–3 gick efter besiktning vidare till steg 2 av utredningen. Vid sökschaktningen framkom emellertid inget som motiverar fortsatt undersökning.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-35744-2016	Fornlämning nr/art	
Socken/stad	St Råby, Hardeberga och Dalby	Kulturens projektnummer	61000-511
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Dalby S.4 m fl
Typ av exploatering	Fjärrvärme		
Uppdragsgivare	Kraftringen Energi AB		
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning		
Ansvarig institution	Kulturen		
Fältarbetsledare	Jan Kockum		
Övrig personal	-		
Fältarbetstid	170309-170407		
Fälttid			
Arkeolog	36 h		
Maskin	30 h		
Undersökningens omfattning			
Yta	1 120 m ²		
Kubik	448 m ³		
Schaktmeter	560 lpm		
Kostnad för arkeologi			
Projektledning	8 x 800=6 400 SEK		
Besiktning	8 x 800=6 400 SEK		
Byråinventering	16 x 800=12 800 SEK		
Fältarbete	36 x 800=28 800 SEK		
Rapport	32 x 800=25 600 SEK		
Layout och tryckning	8 x 800=6 400 SEK		
Traktamente	6 x 66=396 SEK		
Summa:	86 796 SEK		
Kostnad övrigt			
Maskiner	37 188 SEK		
Hyrbil	385 SEK		
Bodar	-		
GPS/RTK/manuell digitalisering	7 126 SEK		
Summa	44 699 SEK inkl moms		
Summa, faktisk	131 495 SEK inkl moms		
Summa, beslutad	203 821 SEK inkl moms		
Fyndmaterial (förvaring m.m.)	Inga fynd tillvaratogs		
Arkivmaterial, förvaring	LUHM, med kopior i Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckning Dalby S4 m.fl.		
Ritningar, dokumentation	GIS-projekt 61000-511, 4 A3 planritningar skala 1:100		
Foto	64 digitalfoton		
Analyser	-		
Övriga upplysningar	-		

Referenser

KF (Kulturhistoriska Föreningen för Södra Sverige) 1930–31. Lund 1931.

Salberger, Evert 1961. Itinkil. Ett mansnamn på Dalby-stenen i Skåne. *Arkiv för Nordisk filologi utgivet med understöd av Axel Kocks fond för nordisk filologi samt statsbidrag från Sverige, Danmark och Norge*. Femte följden/tjugonde bandet. Lund/København.

Kartor

Ahrrenius, Olof 1929–34. Fosfathalten hos Skånska jordar.

Krigsarkivet SE/KrA/0052/C/14a/. Skånska rekognosceringskartan från 1812–20.

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013. I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

- 2017:1 Kv. Eskil 19, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2016. Mattias Karlsson.
- 2017:2 Kv. Universitet 1, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014–2015. Mattias Karlsson.
- 2017:3 Kv. Galten 10, 11 och 12, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Mattias Karlsson.
- 2017:4 Clemenstorget, Sankt Laurentiigatan, Bredgatan och Norra Vallgatan. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Aja Guldåker.
- 2017:5 Södra stambanan Lund Högevall - Flackarp AU steg 2, Lunds och Staffanstorps kommun, Skåne. 2016. Krister Kàm Tayanin.
- 2017:6 Västra Odarslöv 8:1-Odarslövs kyrka, fornlämning 25. Odarslövs socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2016. Aja Guldåker.
- 2017:7 Kv Kulturen 24, Lund. Geoteknisk undersökning 2015. Gertie Ericsson.
- 2017:8 Kv Kulturen 24, Lund. Förundersökningar 2013-2016. Aja Guldåker.
- 2017:9 Stångby kyrkby, fornlämning Stångby 22:1, Lunds kommun, Skåne. Arkeologiska förundersökningar 2002-2003 Gertie Ericsson.
- 2017:10 Kv Universitetet 1, Lund. Fornlämning Lund 73:1, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2015. Krister Kàm Tayanin.
- 2017:11 Innerstaden 2:1 – Stora Södergatan, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning
- 2017:12 Flackarp 30:1, Lunds och Staffanstorps kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2017. Krister Kàm Tayanin.
- 2017:13 Kv Garvaren 7 och 29, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2017. Jan Kockum.
- 2017:14 Kv Tegnér 2, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Ivan Balic.
- 2017:15 Kv Bispen 12, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2015. Ivan Balic.
- 2017:16 Kv Sankt Thomas 32, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Ivan Balic.
- 2017:17 Kv Eskil 19, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016–2017. Jan Kockum.
- 2017:18 Kv Brunius 2, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2017. Krister Kàm Tayanin.
- 2017:19 Kv Sankt Måns 4, fornlämning nr 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll/schaktningsövervakning 2015. Krister Kàm Tayanin och Gertie Ericsson.
- 2017:20 Gamla Staden 8:1 – Slotshagen, fornlämning Helsingborg 42, Helsingborgs stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2012. Gertie Ericsson.
- 2017:21 Stora Råby 33:18- Stora Råby kyrkogård, fornlämning nr 10, Stora Råby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2015. Ivan Balic.
- 2017:22 Kv Eskil 20, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2017. Krister Kàm Tayanin.
- 2017:23 Kv Grynmalaren 38, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Aja Guldåker.
- 2017:24 Håslövs stubbamölla, Södra Håslöv 18:2, Håslövs socken, Vellinge kommun, Skåne. Arbetsbeskrivning 2017. Henrik Borg, Olof Andersson.
- 2017:25 Kv Paradis 56, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Geoteknisk undersökning 2017. Aja Guldåker.
- 2017:26 Kv Kulturen 4-8, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Geoteknisk undersökning 2017. Aja Guldåker.
- 2017:27 Hallaröds kyrka, Hallaröd socken, Höörs kommun, Skåne. Rapport 2017. Carita Melchert.
- 2017:28 Hallaröds kyrka, Hallaröd socken, Höörs kommun, Skåne. Rapport 2017. Carita Melchert.
- 2017:29 Sandby 67:1, Fornlämning 93, Södra Sandby socken, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning. Aja Guldåker.

- 2017:30 Kv Paradis 45, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2017. Gertie Ericsson.
- 2017:31 Vombs by, fastigheten Vomb mfl, fornlämning Vomb 7:1, Vombs socken, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2015. Gertie Ericsson
- 2017:32 Kv Svartbröder 10, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne län. Geoteknisk undersökning 2017. Aja Guldåker.
- 2017:33 Flyinge kungsgård, Flyinge 22:40, Lunds kommun. Antikvarisk medverkan 2017. Carita Melchert.
- 2017:34 Norra Hultseröd 1:8, Billinge socken, Eslövs kommun. Antikvarisk medverkan 2017. Carita Melchert.
- 2017:35 Ramlösa Brunn. Ramlösa 2:6, Ramlösa 2:1 m fl., Helsingborgs kommun. Kunskapsunderlag. 2017. Henrik Borg, Christer Göransson, Daniel Melchert.
- 2017:36 Bangatan och Clemensterget i Lund. Innerstaden 2:1, 3:1, 3:16 och 3:17, Lunds kommun. Översiktlig arkeologisk förundersökning 2017. Jan Kockum.
- 2017:37 Innerstaden 2:1, Lilla Råby bytomt, fornlämning nr 175, Lunds stad och kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
- 2017:38 Kv. Stådet 10, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2017. Krister Käm Tayanin
- 2017:39 Innerstaden 3:32, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2015. Johan Wallin.
- 2017:40 Fjärrvärmeledning mellan Lund och Dalby, fastighet Dalby S:4 mfl. Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk utredning 2017. Jan Kockum.